

Rubens komt uit zijn schulp

Dit portret uit 1606 is van de zelfbewuste markiezin Brigida Spinola Doria, een voorname aristocrate uit het Italiaanse Genua. Het schilderij is het jaar na haar huwelijk geschilderd in opdracht van haar man, de markies Giacomo Massimiliano Doria. De maker van het portret is de bekendste Vlaamse kunstschilder uit de stijlperiode van de barok, Peter Paul Rubens. Tussen 1600 en 1608 verbleef hij langdurig in Italië in dienst van Vincenzo I Gonzaga, de hertog van Mantua. De welvarende havenstad Genua deed hij in die periode meerdere keren aan om kunstwerken in opdracht te maken. Een staatsieportret van dit type van een vrouw alleen was niet ongewoon, want in deze stad die als bijnaam 'Het paradijs van de vrouwen' droeg, hadden vrouwen in die tijd meer macht, politieke invloed en rechten dan elders. Dat verklaart wellicht de waardige en tegelijkertijd menselijke uitstraling van de markiezin. Het schilderij behoort tot de meesterwerken uit de collectie

van de [National Gallery of Art in Washington](#).

Inhoud

Januari 1606 - **Forten rond Sluis**

1 februari 1606 – Pieter Ellieul – de oud baljuw van het Zwynlandt

13 februari 1606 – Beuken & bouckelaers

13 februari 1606 - Verkoop van deel van de brouwerij op de Overdam

14 februari 1606 – De windpokskens

18 februari 1606 – Vloeken en zweren en cureren

13 maart 1606 – Frans Diedeman een dief?

27 maart 1606 – Storm

30 april 1606 – Jan Mazeman geeft een lening aan Anthonis van Ackere

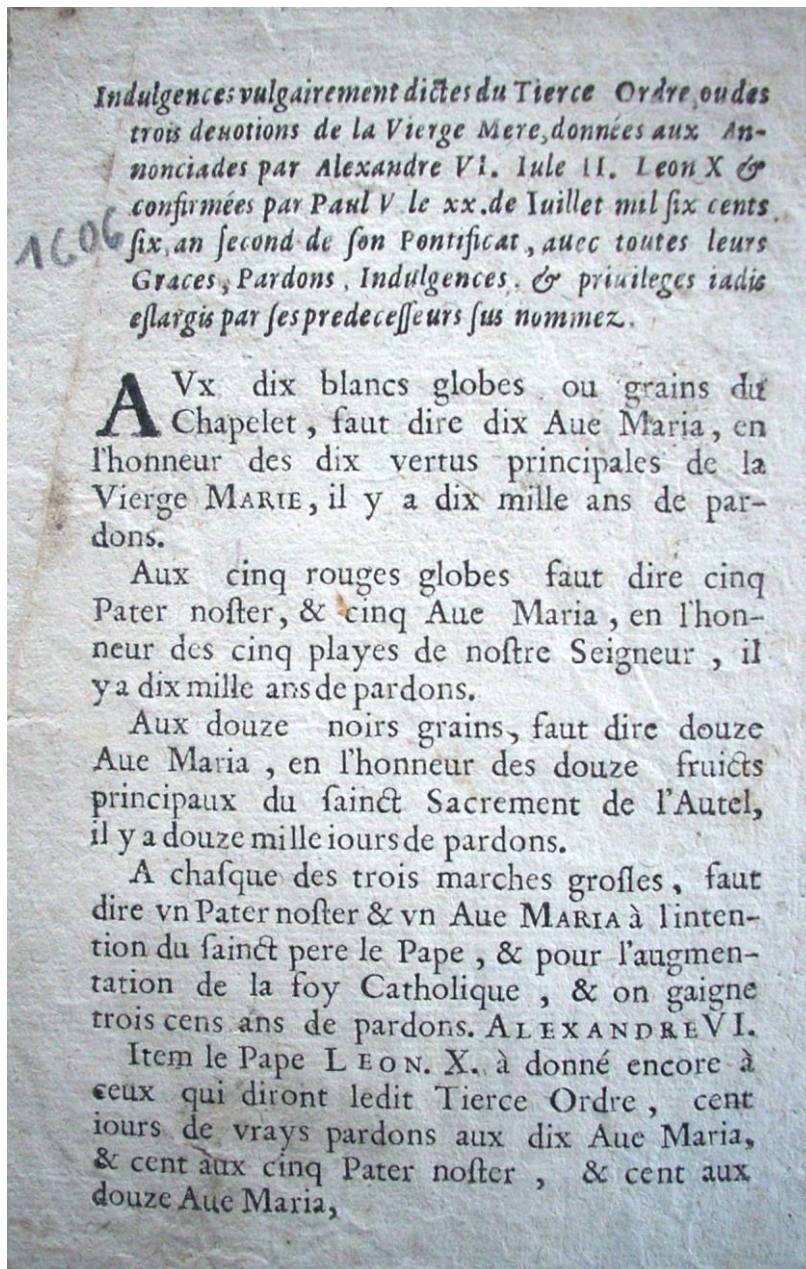
12 juni 1606 – Sluis

14 juli 1606 – Ter bewaerensse van het land
28 juli 1606 – Die hoere van 't hoogen Zwynlant – Zwynland
7 augustus 1608 – 't Weddinckstick aan de Casselstraat
Naar vrede met Holland?
14 oktober 1606 – Hop plakkaat
30 oktober 1606 – Van Bambeke
13 november 1606 – Gift van Cauweraet en Moreels aan de kerk
14 novembris 1606 – Gevecht op de markt
16 november 1606 – Eis van Pironelle
10 december 1606 – Beesten op de rapier
Papin – Bouw van de kapel en gasthuis
De Gasthuisrekening van 1606

Een landschap van **Gillis van Coninxloo** – Volgens Wikipdeia zag hij zich na de val van Antwerpen in 1585 zich als protestant genoodzaakt de stad te verlaten en hij vestigde zich in het protestante bolwerk Frankenthal in de Palts in Duitsland. Daar waren nog andere landschapschilders werkzaam, die samen bekend zijn geworden als de Frankenthaler Schule, waarvan Gillis van Coninxloo de voornaamste representant was. In 1595 vestigde Gillis zich echter definitief in Amsterdam. Daar heeft hij dus waarschijnlijk **Jaenken Brues**, weduwe van wylen **Gheleyn van Poulven** gekend. Zie hiervoor het jaar 1605.

Gebed uit het archief van Van Reninghe - RABrugge

De leden van Vlaenderen, versochten sijne hoochheyt, datter eenige fortten soudent gemaect worden ontrent Sluys, om de uutlooppingen die den vyandt gestadichlick uutdese stadt deed, te beletten. Daertoe boden sy hem 't negentigh duysent guldens. Den voorstel aenveert zijnde, wierdender ten gevolge dies, in corten tijdt eenige fortten opgerecht, namentlick het fort St. Donaes, die de insichten vande besettinge van Sluys seer hinderden. Daer door was men in Veurnambacht soo seer niet meer bevreesd voor de vyandt als dat men het voordien geweest hadde.

1 februari 1606 – Pieter Ellieul – de oud baljuw van het Zwynlandt - SAP118 - nummer 1 - nummer 16

Inventaris omme ende van weghen **Pieter Ellieul** heescher jeghens ende ten

laste van **Christiaen Doom** verweerder dienende voor ulieder mijne heeren burghemeesters ende schepenen der stede van Poperynghe

Inden eersten omme de juge tinformereren tsubject van dezer zake es warachtich dat den heescher als in voorleden tyden bailliu vande Oost ende Westswynlande heeft op zeker verzouck den verweerder gherecommandeert in vanghenesse danaf den verweerder tot drie ofte vier reyzen hem ontmaect heeft zonder slakyinghe ende telcker reyze heeft den heescher met hulpe vande dienaeren vande voornoemde heerliche de moeten den verweerder wederomme in halen. ter welcker tyt de verweerder in detentie zynde ten huuze van **Joris van Loovelde** - weert aldaer - heeft diversche ende groote theerynghen ghedaen

waeromme den zelven Loovelde ziende d'inobedientie van de voornoemde verweerder niet en heeft willen meer anschou nemen up den verweerder dan behoudens hy heescher haerlieder de zelve theerynghen zoude telcker reyse verandwoorden
twelcke hy heescher ghedaen heeft
blyckende by de copie authentycq vande billette by den heescher te diversche tyden onderteeckent hier mede gaende ghecotteert A.

ende alzo heescher verweeder dheescher
telcker vergaderynghe tyt stelde ende daerby om te accorderen nopende de arrestbrake naer diversche groote costen te dien opziene ghedoocht heeft
hem den verweerder ten laetsten ontmaect ende vut handen ghesonden, zoo dat den verweerder
naer dien by den heescher niet en es ghecreghen gheweest van te redintegreren de zelve vanghenessebrake ofte arrestbrake zynde die zake daer ghebleven.

tzelve ghezien by den voornoemde Loovelde heeft dheescher betrocken alhier te camere volghens zyn handteecken
ende vercreghen acte van namptissement die hy oock te utersten rigoure opden heescher gheint heeft
vercoopende syne meubelen ende goedynghen ten grooten griefe vande heescher

ondertusschen dheescher hem zoo gheruineert vyndende
heeft hem laten annemen binnen de prochie van Berthen
om aldaer de costery te bedienen ende scheedende zoo vande voornoemde baillinage es de zelve zake raer ghebleven zonder iet meer daer toe ghedaen tzyne

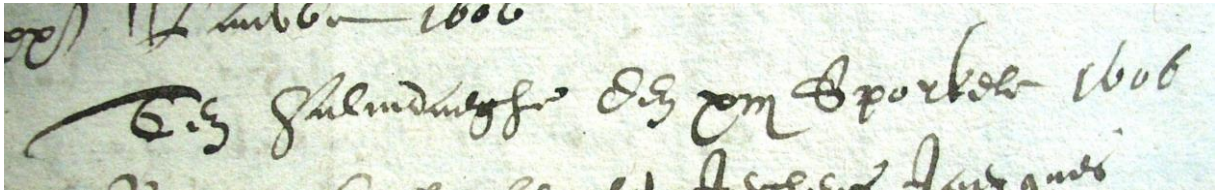
Tot anderstont den voornoemde Joris te Poperinghe commende ende dheescher daer vyndende woonachtich
heeft dheescher betrocken omme te zien wyzen
dacte voorseit executoire omme van tsurplus noch betaelt te zyne
zoo dat endelicke den heescher met den zelve Loovelde
heeft moeten accorderen
blyckende by de acte hier mee gaende - gheteckende met de lettere B.

Mids welcken dheescher tendeert ten fyne den verweerder hem oplegghe de somme van jc xxxiiij pond parisis
die den heescher volghende tzelve billet
voor den verweerder verandwoorde ende heeft moeten betaelen over den verweerder - protesterende niet min van op den verweerder te verhaelen zyn schade ende interest ter cause vande ruïneuse vercoopinghe van sheescher goedynghen
hier op ende op als implorerende tnoble ende beningne officie van de juge

Gedient den 11 february 1606

13 februari 1606 – Beuken & bouckelaers – halfmylle brugge – Halmen

Ten halmdaeghe den xiiij ste sporkel 1606

Andries Schoonaert heift ghecocht jeghens **de wedewe van Willem Vermuelen** gheassistert met **Andries Rebault**, haren bystaenden man, toedien met advies ende aggreatie van **Franchois Vermuelen** haren oudtsten zoene een half ghemet ende xxx roeden **elsvlooghe**, erfve ende catheyl met alle de boomkens ende **bouckelaers** – *beuken* - daer u staende inden **Hypshouck** streckende metten oosthende up **de Bethunestraete** ende opden **Crommen Boom** – de zuutzyde de elsvlooghe van jonker Jan van Dooren – twesthende tot half de beeke – de noortzyde tlant van **Jan Masselis filius Clays** byde **halfmyle brugghe** Item een ghemet preter xl roeden lants inden Wipperhouck streckende metten zuuthende tot half de voorseide beeke – tnoorthende de martwech of tlant van de voornoemde van Dooren, causa uxoris, doostzyde ende westzyde Andries Masselis ter cause van zijn huusvrauwe ende alles naer tbewys vanden deellote ende dat omme ij schele parisis ten godtspenning, vj pond v schele parisis te lyfcoope Item iij pond parisis voor de kynderen van de vercoopeghe tscoopers laste de xl pennynck, half ende half ende vorts van principale somme elf ponden grooten tghemet te betaelen ghereet ghelt metten halme, De huere van den loopende jaere blyft tscoopers proffytte aldus Ghehalmpt met erfve ende wettelick ghepasseert upden xiiijste sporkel 1606

13 februari 1606 - Verkoop van deel van de brouwerij op de Overdam – Halmen – SAP 366

Jan Bollaert heift ghecocht jeghens **Jan de Lansheere** zoo over hem zelven als machtich by procuratie over **Peryncken** zyne huusvrouwe, haeren man te naervolghende zaeken behoorelick gheautoriseert blyckende by procuratie speciale ende irrevocable hepasseert voor schepenen der princelicke vierschaere van Steenvoorde – den zeghel van zaken daer op ghedruckt opden vij december 1605 ende onderteeckent Inghelaert Te weeten alzulck part ende deel als den vercooper competeert in **een huus ende erfve met de brauwerie** met alle zyn toebehoorten – groen ende drooghe catheylen – staende opden Overdam – hem toeghecommen ende ghesuccedeert van zyne grootevrauwe – wedwe van Mahieu de Groote – aldaer den cooper jeghenwoordelick woont – ligghende met hem ghemeene ende ander aeldynghen ghelast in Overdamssche schult als van ouden tyden – dachterstellen te zuuveren by den coopere – vorts zuuwer goet Omme v schele parisis te godtspennynck – vier pont parisis te lyfcoope – twaelf pont parisis voor tvercoopers huusvrauwe een hoofcleet ende vorts voor principael de somme van zessendertich ponden grooten vlamsch – zyn deel ende partie te betaelen ghereet ghelt mettten halme – de jaerschaere die ghevalen es te mey lastleden ende de loopende blyft coopers proffytte aldus ghehalmpt ende wettelick ghepassert opden xiiijde sporkele 1606

14 februari 1606 – De windpokskens - Processen nr. 12 - SAP – 118

Intendit omme ende van weghe **Francyne de huusvrouwe** van **Jaques Pannecoucke** heescher jeghens ende ten laste van **Jacques vande Bilcque** als in huwelick hebbende de wedewe van **Anthonis Cortyl** verweerder dienende voor ulieden myne heeren burghmeesters ende schepenen der stede van Poperynghe

Inden eersten tot verstande vande subjecte materie es warachtich dat dezen heescher int jaer xvc vyfentneghentich es gheheurd gheweest om te dienen de huusvrouwe vande verweerder voor een half jaer om de somme van xxij pond parisis ingande den jste sporcle 1595. Binnen welcken tyd es ghebeurd dat de kynderen van verweerdere huusvrouwe bevanghen zyn gheweest met de wyntpocxkens d'een vooren ende dander naer. De welcke de heeschere begaende ende bestaende - endelynghe heeft van ghelycken de zelve ziekte ghecreghen - ontrent half wedemaent te weten up zes weken naer het expireren vande zelve haeren dienst.

Welcke ziekte de zelve verweerdere zuster ziende en heeft de verweerder niet langher willen in haer huus hebben nemaer heeft de zelve ghedaen in het huus van Jacques Proventier inde Gasthuusstraet dat alsdan onbewoont was daer zy heeschere bejonneneert was by de zusterkens vut den gasthuuze waenaf ulieden zy believe te ondervraeghen de ghemarineerde ghetuughen ende van tgeen zy breedere daer af weten.
Zuster Maeyken Parmentiers
zuster Catheryne Proon

Ende alzo de heeschere ten diverschen stonden verweerdere huusvrouwe heeft ghevraecht naer hare heure ende dienstloon en heeft tot gheen betalynghe connen gheraken danse den deze heeschere desen verweerder als in huwelick hebbende de wedewe voorseit heeft moeten betrecken voor justicie - heeschende de voorseide 22 pond parisis. jeghens welcken heesch den verweerder exciputerende de verweerder niet schuldich te zyn vut redenen dat zy heeschere zoude niet zelve hare ziekte verrot hebben een bedde ende dat de heeschere haer van suker ende ander lieflicheden vele ghecost hadde - Den heeschere daerop replicquerende dat tzelve onwarachtich was - es by ulieden hier daer op gheadmitteert ter preuve. waeromme ulieden en believe te hooren ende op eedt te examineren de personen alhier in margue ghestelt (dezelve) of henlieden niet wel kennelick en is dat zy zelve niet en hebben in de zelve ziekte den heeschereghe begaen ende bestaen. Item of zy haer van weghe verweerder huusvrouwe hebben ghezien brynghe eenighe medicamenten ofte ander dynghen tot confortatie vande heeschereghe. Of zy oock niet wel en weten dat den heeschereghe daer gheabandonneert ligghende van verweerdere huusvrouwe ende alle menschen daer zoude hebben moeten vergaen metgaders ghedaen de hulpe ende bystant vande goede lieden ende namelick vande zusterkens van tgasthuus ende of zy de contrarie van verrotten van de zelve bedde niet en weten ende wat haerlieden dus breeder en niet es - zyn de ghene in deze marge of zy vande zelve van de huuze daer de heeschereghe in lach iet ontfanghen heeft van verweerdere huusvrouwe ende generalick wat zy al tzamen breeder van de zake weten.

tendelicke by dien de heeschere ten fyne van betalynghe vande voorseide somme ende aerbeytsloon -
jae, al waert schoon zoo dat de verweerders huusvrouwe bevonden waere eenighe assistentie dheeschereghe in haer ziekte ghedaen hebbende
vut redene dat zy heescherege de zelve ziekte heeft ghecreghen duer de hulpe ende bystant die zy de kinderen voorseit ghedaen hadde
met heesch van costen

18 februari 1606 – Vloeken en zweren en cureren - SAP118 – Processen - Nummer 3

Intendit omme ende van weghe **Jan Melis** heescher garrante
jeghens **Jan van Goosteene**, verweerder
dienende voor ulieden mijne heeren burgmeesters ende schepenen der stede van Poperinghe

In den eersten dient ghenoteert ende es warachtich dat zekeren tyt gheleden den verweerder drynckende ten huuze van den heescher zeker different commende omme dieswille den verweerder zeer vlouckte ende zwoer
twelcke dheescher verdroot
es naer cort debat den verweerder dheescher toeghecommen ende beet hem dwers deur zynen eenen vyngher
hier af believe ulieden heeren te dondervrahen ende by eede te exeaminerren de ghemargineerde - *Barbel Robyns* -
alhier af haer tzelve ne wel bekend en es
ende wat zij breeder daer af weet met hare redenen van science.

Meester **Gerard Barvoet**, chirurgyn
Item den ghenen in deze marge of hy de zelve quetsure ne en heeft ghecureert ende ghenezen binnen den tyt van zes maenden ofte meer
ende voorts meer te vragen wat hem dies ende van zwaerheyt vande sticke bekend es den zelven
Item den zelven of de huusvrouwe vande verweerder hem dickwils en heeft beloofd over de zelve cure te betaelen cause dat den zele chirurgyn zoo langhe gheconst heeft van dezen heescher te vraghen naer betalynghe

Ende ziende den zelve chirurgyn dat de belofte te gheenen effecte en quam heeft hy ghedwonghen theweest dezen heescher daertoe te betrecken.

Welcke heescher van ghelycken den verweerder betcoken heeft in garante den verweerder daer jeghens commende heft de zaeke gheloochent ende den heescher geadmitteert ter preuve die hy midsdezen mainteneert behoorlick ghedaen thebben welcke de zake nochatns den verweerder inder equiteyt ne en consten loochenen.
mids welcken dheescher tendeert ten fyne van ghegarandeert te zyne by den verweerer jeghens den voornoemde chirurgyn eerst
ende originale heescher met condemnatie van costen
protesterende niet min op zijn gheheel te staen van te heessen schaede ende interest met betalinghe van pyne ende smerte daer ende zoo hy te raede wert.

Voor ulieden mijne heeren burgmeesters ende schepenen der stede van Poperygnhe

Jan van Goosteene verweerder procedeert
opde salvatien van Jan Melis heescher,
dat alle de redenen aldaer voort ghebracht niet en connen opereren
ter intentie vande heescher

2

Ghemerct dat Barbele Robyns wezende vuicg - ze wordt in een ander stuk het huuswsyf of de
meid genoemd - niet en es te ghelooven
par regulare expressam quod vox viuis sit nullius

3

Boven dat de zelve te houden es voor onghestadich ende wanckelbaer als binnen twee jaeren
herrewaerts wel vernieut hebbende van vurzeker
vyf diensten in diversche herberghen

4

Den verweerder niet van noode wezende van eenighe contrarie preuve te doene want hy
sheeschers anzech ontkendt ende daervan niet en weet te stellen
nemaer staet dheescher te volcommen preuve te doene vande pretensen delicte
tgeun hy niet doen en can
soo zulkcx actore non probante reus est absolendus jure vulgari

5

Nopende meester Gheraert Barvoet indien hy ghedeposteert hadde dat de verweerder hem
zoude belooft hebben te betalen - es onwarachtich
ende indien hy
daervan sverweerdters prejuditie ghetouchiert hadde, zoude van ghelicke wezen vuicg, niet
min en zoude zijn depositie ter dicisie
van de zaeke niet helpen, ghemerct desen ghestelt es ter preuve op het committeren
vande delicte

6

Zoo oock sheeschers huusvrauwe zecht anden voornoemde meester Gheraert
daervan ghepresenteert te hebben ende indien zy zelve ghedaen hadde zoude wezen buuten de
wille, wete ende consent vande verweerder

7

Niet vremde
wezende dat de vrouwen al te met wel omme beters wille ende een arger te schuwen zouden
alle middel zoucken omme huerlieden mans met hunne vyand
te reconcilieren ende hemlieden zouden vergheten ende vut huerlieden mouvement
presenteren datter huerlieden mans niet en zouden weten hoewel dat de verweerder tzelve
desadvouneert indiender

midswelcken

13 maart 1606 – Frans Diedeman een dief? – Processen - SAP 118 – nummer 7

Intendit omme ende van weghe **Frans Diedeman jehens Frans de Vos**, verweerder
dienende voor ulieden mijne heeren burghmeesters ende schepenen der stede van Poperinghe
alvooren es notoir ende warachtich dat niemant toeghelaeten noch ghepermitteert en es
nemaer stricktelick verboden eenen anderen te injurieren
als up peine van dies beterynghe te doene ende de zelve injurien te moeten repareren

Dies nietjeghenstaende theeft en verweerder belieft an sheeschers zoone **Jaques Diedeman**,
inde maendt van decembre 1605 ten huuze van **Claeys Heyerman**, weerdte vande **Wildeman**,

opde voute ter presentie van dese ghemargineerde - *Frans Falcke, Claeys Geyerman, Andries de Meulenaere* -

onder andere propoosten

van zeker huus daer meneer de pastor van Ste. Bertins in woont met Andries de Meulenaere te zegghen dese woorden:

Zonder uwen vader - ick hadde dat huus zelve ghehadt,
uwen vader en heeft dat huus niet rechveerdelick ghecocht
daertoe bovendien dat meer es zegghende hooghe ende overluit -
uwen vader hevet ghecocht met tgelt van Gillis Potteau,
dat hy de stede dievelick ghestolen heeft,
noch daertoe voughende dese injurieuse woorden

hy is eenen dieff en de vele andere dierghelycke injurien die hy dickwils itereerde
tgonne sheeschers zoone hoorende - zeyde dattet zoo niet en was, zonder meer
up al twelcke gheliefven myne voornoemde heeren texamineren by solemneren eede den
voornoemde ghemargineerde
te weten Frans Valcke, Claeys Heyerman, ende Andries de Meulenaere
of zy al tgonne voroseyt niet ghehoort en hebben
ende wat zy danaff breeders weten
midswelcken concludeende den heescher tendeert ten fine by heesche vermelt
13 marty 1606

De baljuw voegt zich ook bij hen

Informatie ende oorcondschap preparatoire omme ende van weggen Frans Diedeman ten laste van Francois De Vos ,

van zeker injurien gheprofereerty by en zelve Vos inden absentie ende achter de rugghe vande voornoemde Diedeman
wezende hy Vos in vergaederynghe van Jacques de n zone vande voornoemde Diedeman ten huuze van Claeys Heyerman, -
deze wordt in een ander stuk ook Conynck jeghenwoordelick van St. Joorisghilde - genoemd gheoord by my onderschreven openbare notaris gheadmitteert by myne heeren van den raede gheordonneert in Vlaanderen
residerende tot Poperynghe, present Guillaume Rouvroy, burgmeester ende Corneel Pueren, schepene, ghetuughen daer over gheroupen ende ghebeden opden 19de january 1606

Franchoy Folcke, inwonende kerckbroeder der stede van Poperinghe eertyden gasthuusmeester dezer stede
hudevetter van zynen stile - out xxxj jaren ofte daer ontrent, oorconde by solemnderen eede daer toe hooghelick benaemt
verclaert ende deposeert voor de recht warachtich dat hem in goede memorie es, dat in de maend van decembre laetstleden
voor kersdach, zonder nochtahans den justen dach te weten - hy in ghezelscepe was met Frans de Vos, Andries de Meulenaere,
Jacques Diedeman ende andere ten huuze van Claeys Heyerman inden Wildeman, zeyde jeghens den zelve Jacques
ick moet eenen tyt jeghens uwen vader huus verlanghen daer ick woone daer up hy Jacques andwoorde - zeer wel alst u blijft

Andries voorseyt daer up repliquerde - 't is wel waer maer ghy moet hem beste doen, ick en mach niet meerr gheven dan ick ghegheven hebbe
 met noch eenighe andere propoosten, die welke den voornoemde Vos interumperende zeyde jeghens den zelven Jacques - zonder uwen vader
 - ick hadde dat huus zelve ghehadt, uwen vader en heeft dat huus niet zeer rechtveerdelick vercreghen
 hy zelver ghecocht met teghelt van Gillis Potteau, dat hy de stede ievelick ghestolen heeft - hy es eenen dief ende vele andere dierghelicke injurien
 die hy dicwils itereerde waer op hy Jacques Diedeman zeyde dat de zake zoo neit en was ende dat hy Vos tzelve
 niet en zoude connen opbrynghe - ende dat de zaeke aldus niet b-debatte zynde es de zelve Vos van daer ghecerddt by Andries de Meulenaere ende zyn
 aldus van anderen ghescheeden ende niet breeders wetende sluut zyn edpositie - toorconde zyn handtteecken
 onder stond een handtteecken ende daer neffens de naeme Francoys Folcke

Claeys Heyerman, inwoonende keurbroeder der stede van Poperyunghe,
 oudt xxxiiij jaren ofte daerontrent, oorconde by eede ondervraecht, ghetuucht voor de waeheydt dat ten zynen huuze opden xxiiijste decembris
 laetstleden zeker ghezelschap was daer inne onder anderen waren Franchois De Vos, Andries de Meulenaere, Jacques Diedeman
 ende Franchois Folcke, opde voorcamer boven ende hy deposeert beneden in zynen keucken zynde, heeft ghehhoord dat den zelven
 ghelachg-henooten hadden eenighe hoooghe woorden, cause dat hy is boven ghekommen, heeft ghehoord onder andere propoosten die Franchois de Vos
 hadde jeghens Jacques Diedeman, de zelve Franchois zegghen, uwen vader is een dief - hy en heeft zyn goet niet rechtveerdelick vercerghen ende by dat
 hy Vos was in furie, hoorde hy die spreekt hem noch eenighe propoosten doen angaende herhalen nemaer om tcleen bescheet dat hy daer anne bevondt
 en zoude danaf nit zeker connen deposeren - zoo dat eyndelinghe den voornoemde Frans de Vos naer sdepostants beste memorie es naer huus gheleedt
 by den voornoemde Andries de Meulenaere ende niet breeders wetene sluut zyn depositie ten daghe, jaere, maentende present als boven, onder stondt
 aldus gheleedt, ghehoord ende gheexamineert by my als notaris publicq ggheadmitteert als boven ende residerende te Pope(rynghe voornoemd ten daghe jare ende present als vooren my toorconde ondergheteekcent Ellieul
 ghecollationneert jeghens de origienie ende bevonden taccorderende my notais voornoemde toorconde

27 maart 1606 – Storm - Pauwel Heindericx

Den 27 maete 1606, 's anderdaegs van paesschen, reesser ontrent den middagh sulck eenen grooten stormwynt op ende het regende zoo overvloedich, dat men diergelicx noyt gesien hadde. Een menichte boomen, huysen, scheuren ende molens vielen in Veurnambacht, door den fellen wint neengeruckt. Alle groote gebauwen, hoe sterck die waren, wierden insgelicx door het onweder seer beschadicht.

30 april 1606 – Jan Mazeman geeft een lening aan Anthonis van Ackere – SAP 395

Jan Mazeman filius Jans heeft ghecocht jeghens **Anthonis van Ackere** –

een erfvelicke losrente van xij pond parisis sjaers - den pennynck zesthiene –
 voor de somme van xvj thien ponden grooten wanaf de voornoemde Anthonis hem verkent
 heeft vernought - teerste jar vallende den eersten dagh van maye -
 ende alsoo voorts totter lossynghe vande zelve rente – die men zall mooghen doen met
 ghepermiteerde ghelde -
 daerinne verbyndennde de twee deelen van een huus - erfve ende cathelen staende ende
 ligghend opde Casselstraete - wannaf tderde deel competeert Frans van Hille - streckende oost
 ende west - van westen de zelve Casselstraete - van noorden Jan de Honghere - van oosten het
 derde deel vande voornoemde Franchois van Hille ende van zuuden Gillis de Roode
Item een hommelhooveken - groot van lande xliij tich roeden - streckende inde ghelycke
 oost ende west - van westen de voornoemde Gillis de Roode - van noorden de voornoemde
 Jan de Honghere - van oosten Anthonis Cattoire ende van zuuden de voornoemde Franchois
 van Hille - beede de voorschreven partijen voor dese ghelast met eene rente van viij pond
 parisis sjaers gheldende Pieter de Burkele filius Nicasens -
 Innynghen naer coustume -
 Actum den xxx aprilis xvc zesse - peresent Franchois Diedeman - Clays Babelaere -
 Guillaume Floor - Clays Tlam ende Maillaert vande Gosteene schepenen

12 juni 1606 – Sluis -

De Spanjaarden verrassen Sluis maar worden weer verdreven, 12 juni 1606. Het Spaanse leger rukt op in een lange stoet richting de stad.

In de 'Chronyke van Vlaenderen' ¹ beschrijft men deze episode als volgt:

Terwijl dede den selven Du Terrail eenen ongeluyckigen aanslag op de stadt Sluys in Vlaenderen, daertoe mederoepende Frederik vanden Bergh, die alsdan binnen Bruggewas, en de sorge had voor Vlanderen. Desen sondt hem toe 1200 voetknechten, met de welke Du Terrail by nagte gelukkiglijk de overdroncke landen doorgaet met het leeg water, en oversettende alle de waterloopen, stelt hy voor Sluys syn volk slagveirdig, het welke hy tot aen de Poorte begnt sonder eenig gerugt, behalvens het gehunker van een peirdt, het welk aldaer in de weide was; dog dit en konde d'eerste waeker tot geen agterdencken brenghen. Alsdan zijnder 25 over den wal gheswommen, de welke de opgetrockte brugge hebben nedergelaeten maer met groot gedruys; waer door de besettingen tot de wapens zijn gheropen.

Ondertusschen wierdt d'eerste poorte met eenen petard afgestooten en mackite in de tweede soodanighe opening, dat'er aldaer twee soldaeten konden doorgaen; langs waer d'eerste en stoutste soldaten zijn gekomen tot aen de erste corp de garde, de welke sig in tegenweer stellende, de twee voorste aanleiders hebben doorschooten, het gene aen de opvolgens sulk een schrik veroorsaekte, dat sy seer gestoort zijnde de rugge keerden, e'n door de haeste hun selfs soo praemden, dat er 42 van de brugge wierden ghestooten, de nadere vol schrik loopende waer sy konden.

Het welk d'andere, die slagveirdig den uyval verwagteden voor de brugge, siende, en ook gewaer wordende, dat den vyandt al in de wapens was, zyn sy al te saemen de rugge gekeert, maer niet sonder verlies van volk in de waterloopen, die door den opvloedt van de zee reeds hoog gheswollen waeren.

Wanneer Frederik van den Berg, die met 2000 voetgangers op den dijk van Damme wagte om het casteel van Sluys te bespringhen, als de stadt soude ghewonnen wesen, oock naer Brugghe is ghekeert.

Men vindt nogtans eenige krijgsamptenaers plichtig van lafhertigheydt in dese onderneming, de welke beschuldigt en gehoort wesende naemaels binnen Brussel op den 19 junius ter doot zijn veroordeeld.

En daarmee trok den oorlog tussen Spinola in opdracht van de aartshertogen en de Hollanders weer naar de grensstreek met Duitsland en bleef Sluis in Hollandse handen. In Poperinge had men andere problemen.

14 juli 1606 – Ter bewaerensse van het land - 50d - Bestuur

Ter vergaedinghe van bailliu, burghmeesters, schepenen ende raeden met notablen deser stede,

den xiiijde july 1606

es gheresolveert met de stede van Yper, de caselrien van Yper, Cassele, Belle ende andere omlegghende ter communiceren tot bewaerensse vande lande,

jegens de vianden van haere hoogheden ende die van de stede van Sluus, ter vergaedernghe van de selve stede ende casselrien

---

1

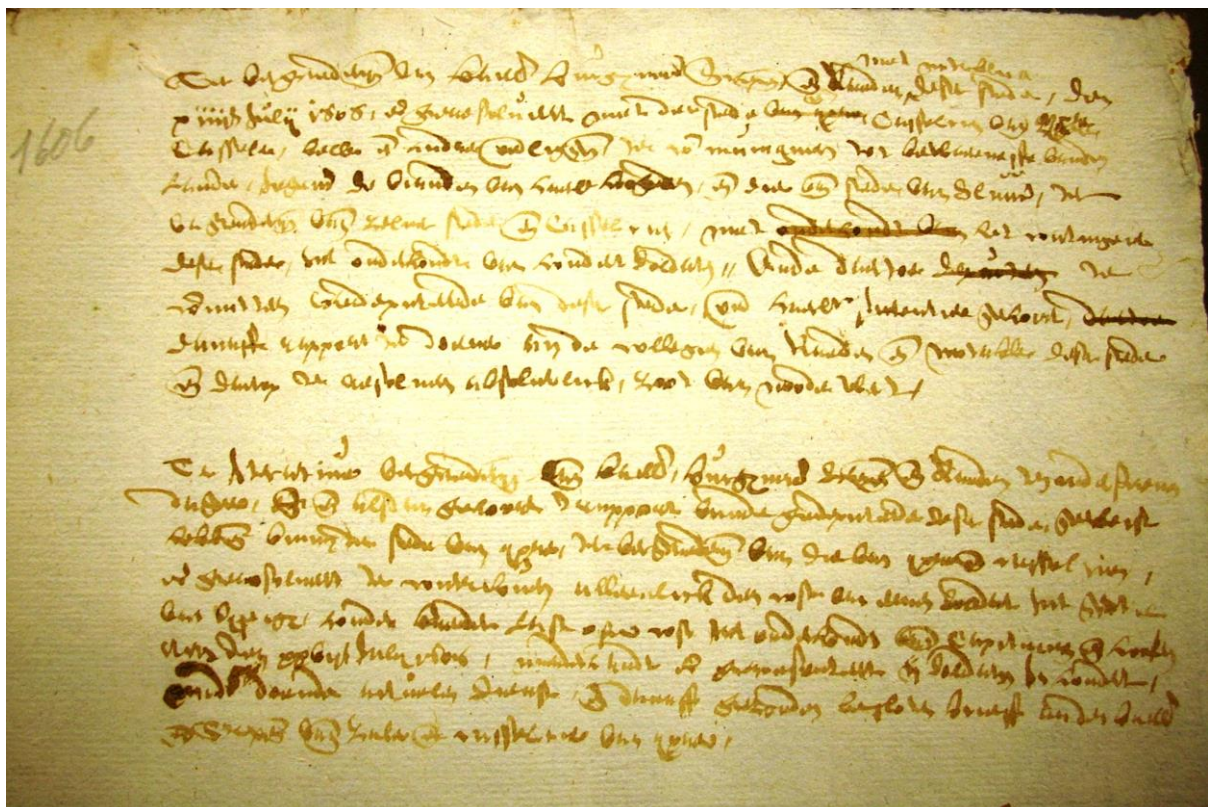
Chronyke van Vlaenderen ... Beginnende met de droevige Doodt van Maria van Bourgogne in't Jaer 1482 ende eyndigende met de Vrede-handeling van Weenen ... in't Jaer 1725 – Wydts

met het contangeren deser stede
 int onderhoudt van hondert soldaten
 ende daertoe te committeren ghedeputeerde deser stede omme haerlieden intentie gehoort,
 danaff rapport te doene an de collegien van raeden ende notabelen deser stede
 ende daerop te repliceren absolutelick soot van noode wert.

Ter iterative vergaedinghe vande bailliu burghmeesters, schepenen ende raeden, ten
 andersaemdaghe, ende es alsdan gehoort daeroppe vande ghedeputeerde deser stede gheweist
 hebbende binnen de stede van Ypere, ter vergaederynghe van die van Yperen ende Cassel – es
 gheresolveert te contribueren alleenelick den cost van eenen soldat int 't stat van Ypre
 Houden binder last op cost ter onderhoudt vande capiteynen ende hoofden van den xxvij july
 1606 ...

Gheconsenteert ij soldaeten te houden ende doende actuelen dienst ende dannaff ghezonden
 besloten briefvfan den bailliu van schepenen vande zaele ende casselrie van Ypre

28 juli 1606 – Die hoere van 't hooghen Zwynlant - Processen - SAP 118 - 3 - nummer 19

Informatie preparatoireve executerende van de Snepere, ghehoord by my notaris
 onderschreven ten onderschreven daghe ende present de naerghenoomde
 ghetuughen

Philippe Le Roy, landsman van zynen stile, oudt 32 jaren, woonachtich binnen de
 jurisdictie van Poperynghe -

orconde by eede ondervraecht - verclaert ende affirmeert dat hem in goede memorie is dat hy met **Jehan Dubois, Franchois Porcuier, Anthoine Begin ende Isenbaert Marquet** gheweest heeft over zekeren corten tydt (de juste dach hem buuten memorie zynde)

ten huuse ende herberghe **Ten Hooghen Zwynlant** -

woonste van **Jan de Snepere** ende gheduerende dat de deposant met de voornoemde ghelaghenooten daer zaten es ghebeurt des avonts ontrent de neghen hueren dat zy hoorden **Jacob Vlamynck**, smet, jeghens over de zelve herberghe roupen met grootser force op de huusvrouwe vande voornoemde Snepere

Ghy hoere, tzelve te diversche tyden verhaelende ende zeere lude roupende -

heeft oock den zelve Vlamynck ghesmeten met steenen jeghens

de veynster van de westcamer daer de zelve ghelachnooten zaten,

twelck ghehoirdt ende ghezien byden deposant ende zynne consorten

hebben ten veynster vut ghezien ende liep de zelve Vlamynck

achter de voornoemde Sneys huusvrouwe,

haer slaende ende smytende ende daer mede niet te vreedden zynde

is van daer ghescheden ende terstont daer naer ghecommen met een halve pycke

ofte sprynckstock makende maniere al of hy noch meerder ghewelt

de zelve Snepere ende zyn huusvrouwe doen wilde en hadde ghedaen d'belet van de deposant

en vutspyrnghende hebben de voornoemde Vlamynck van daer ghecreghen

ende es al tvorseide gheschiet binnen de hove vande voornoemde Snep

ende ghevraecht of hy niet en heeft ghezien den zelven Vlamynck met de voornoemde pycke

ofte sprynghstock hem Snep zoude ghewelt heben ghedaen –

zecht dat hy hem wel zeere daer toe ghepoocht heeft

maer is by de voornoemde deposant ende ghelachnooten belet gheweest ende niet breedens wetende

sluut zynde depositie - toorconde zyn handtteecken

present Jan Denys ende Jan Coval ghetuughen daerover gheroupen ende ghebeden den 28ste july 1606

Onder stont een marcq by twelcke mars was gheschreven by laste Philippe Le Roy

Jehan du Bois, landsman ende parmentier van zynen stile, oudt xxvij jaren ofte daerontrent - inwoonder der jurisdictie van Poperinghe

oorconde by solemnelen eede daer toe ghestaelt -

deposeert ende ghetuucht hem in goede memorie t zynne dat hy gheweest heeft opden xij july laetsleden

ten huuse van Jan de Snepere - weert ten Hooghen Zwynlande – t

en welcke heeft ghehoort commende in tvoorhof vande voornoemde herberghe

Jacques Vlamynck, smet - jeghens over de zelve herberghe –

roupende te vele ende diversche tyden opde huusvrouwe vande voornoemde Snep

ghy hoere - ghy croigne - ghy prie

ende diversche andere injurieuze woorden

naer welcken heeft hy Vlamynck ghesmeten

met steenen op de deure van de zelve huuse ende opde veynsteren van de westcamer

zeer furieuzelick ende gheweldich

ende de deposant met zyne medeghezellen ut ziende,

hebben den zelven Vlamynck ghezien slaen ende smyten de voornoemde Pironelle

huusvrouwe van de zelve Snep

met stocken op haer armen ende hoofd emmers daert vlueght wilde

zoo hy oock heeft gheslegghen ende ghesmeten den voornoemde Snep
met de zelve stocken –
zoo dat de zelve Snep naer der handt de voornoemde deposant met zyne consorten heeft
ghetoocht dat hyzeere ghequetst was an zyn schene die zeere bloedde –
verclaert boven tzelve dat hy Vlamynck
groot debvoir ende ghewelt dede om de zelve Snep ende zyne huusvrouwe
te vercrancken van huerliedder leven
zoot mercken scheen in zyn maniere van doene
twelcke ghezien by de voornoemde ghelachnooten zyn vvutghespronghen
ende hebben zoo veel debvoirs ghedaen dat zy breeder grief belet hebben
ende hebben hem van daer ghecreghen
te meer mids Sneider voornoemde in zyne camer vertrocken was
ende niet breedere wetende - sluit zyne depositie
toorconde zyn hantteeken daghe, jaere ende bywezen als boven

Onder stont een hantteeken daer by gheschreven stont Jan du Bois by laste.

Franchois Porquier, zagher van zynen handel - oudt xxx jaren ofte daerontrent -
inwoonder der judisdictie van Poperynghe -
oorconde ghedaecht ende by eede ondervraecht –
ghetuught warachtich te zyne dat hy met beede de voorgaende ghetuughen ende Anthoine
Beghin metghaders Izenbaert Marcille
gheweest heeft in ghelagh ten Hooghen Zwynlande ten huuze van Jan de Snep
den xij de july 1606 des avonts ten ix hueren ofte daerontrent
al waer hy hoorde dat iemandt smet met steenen op de veynster van de camer
daer zy zaten ende voorder heeft ghehoort datter was Jacques Vlamynck,
smet jeggens over de zelve herberghe
die zeer lude riep opde huusvrouwe van de voornoemde Snep -
nemaer mids hy die ghetuught niet wel de Vlamsche taele en verstaet -
en riep dan dat hy wel verstont vut zyn maniere van doene
dat hy Vlamynck in zeer groote furie was
ende ghevraecht of hy ghetuughhe niet en heeft ghezien
dat de voornoemde Vlamynck den zelve Sneider ofte zyn huusvrouwe slouch ofte smet -
zecht zelve niet ghezien te hebben
nemaer heeft de kynderen vande zelve Snep zeer jamerlick ghehoort cryssen ende dta zoo de
kynderen deden
om dat den voornomde Vlamynck haerlieden moeder slouch –
zoo hy oock tzelve wel verstaen heeft vut den monde van zyne mede ghelachnooten
ende alzoo de andere ghelachnooten wegghynghen om ten besten te spreken –
is hy deposant mede buiten ghegaen
daer hy den zelve Vlamynck zach zeer furieuzelick vervolghen de zelve Snep ende zyn wyf
binnen de hove ende byden huuze vande zelve Snep
met eenen gheyzerden stock
tot dat hy met zynen ghezellen tzelve hebben belet
ende dynckt den deposant updien tzelve niet en hadde belet gheweest
datter breeder grief ghebuert hadde zoo hy oock ghezien heeft de beroerten
ghestilt zynde by toedoene van de zelve zyne ghezellen -
Sneider voornoemd commende inde camer daer zy zaten
die toochde zyne schene die zeere bloedde ende ghequetst was
zegghende hy Snep dat de zelve Vlamynck tzelve ghedaen hadde

ende voordr ghevraecht -
zecht mids hy hem altyts binnen hielt niet meer danaf te weten
sluutende hier mede zyne depositie
toorconde zyn hantteecken ten daeghe, jare ende present als boven
onder stont een marcq daer by gheschreven stont ten laste Fransois Porquier.

Anthoine Beghin, landsman van zynen stile, out xxxv jaren ofte daerontrent – inwoonder der jurisdictie van Poperinghe – oorocnde bye ede ondervraecht ende daer toe hoghelick vermaent – zecht he mwel kennelick ende in goede memorie te wezen dat hy met de voorgaende ghetuughen ende Isenbaert Marcille heft in ghelaghe gheweest op den xijde july 1606 des avonts ontrent de ix hueren ten bhuuze van Jan de Snep ten hooghen zwynlandt inde westcamer jeghens de veynster van de welcke ghesmeten was met eenen steen ende heeft hy die speckt naderhand verstaen dat den zelve ghesmeten was byer hant van Jacques Vlamynck, smet jeghenover de nzelve huuze, midts hy terstont daer naer hoorde den zelve Vlamynck zeer hooghe ende overluit roepen opde huusvrouwe van Jan de Snep – **Ghy hoere, ghy croigne, ghy spaensche hoere ende spaense hoere**

ende diversche ander hooghe ende ongheschichte propoosten die den deposant niet al en verstont als den zelve Vlamynck zeer langhe alzo gheroupen hadde – is naer huus ghelopen ende van daer brynghende eenen langhen stock zodner by den attestant te weten offer izer an was ofte niet – heeft hem ghezien wel dapperlick slaen naer de huusvrouwe vande voorseide Snep niet wetende of hy die eenichsins zoude moghen ghequetst ofte gherocht hebben – twelcke al gheduerende heeft hy Vlamynck altyts ghecontinueert int roupen van de voornoemde injurieuze propoosten ende ghevraecht of hy den voornoemde Vlamynck niet en heeft ghezien den voornoemde Snep slaen ofte smyten – zecht dat neen, nemaer is hem wel kennelick dat naer dien by toedoene vande ghelachnooten de zake gheapprisiert was – es den zelve Snep inghecommen ende heeft ghetoocht zyn been dat zeer belvoet ende ghezwollen was – zegghende hy Snep dat den zelve Vlamynck hem tzelve ghedaen hadde ende clouch hy Snep de nzelfen hem zoo zeere derde dat hy schaers gaen conste – verclaert voorts hy affirmant dat hy de furie vande voornoemde Vlamynck zoo groot ende eexcessif zach – datter groote apprant van indicent by de voornoemde ghelachnooten niet en hadde belet gheweest dat den voornoemde Vlamynck de zelve Snep ende zyn huusvrouwe zoude zeer ghequest hebben ende niet breedere wetende – sluut zyne depositie – Toorconde zyn hantteecken ten daghe, jare ende present de ghetuughen als boven

Onder stont een hantteecken by welk hantteecken stont gheschreven by laste Anthoine Beghin

Izenbaert Marchylle, landsman ende hantwercker van zynen stile, oud xxx jaeren ofte daer ontrent – woonende binnen de jurisdictie van Poperynghe, Toorconde by solemnele eedt ten heiligen ghestaelt – affirmeert vor de waerheyt dat hy me al de voorgaende ghetuughen opden xij july laetstleden, heeft gheweest in ghelagh ten huuze van Jan de Snep ten Hooghen Zwinlnade des avonts onrent ten neghen hueren in de westcamer vande zelve huuze ende daer zittende hebben ghehoort eenen rude smete als van eenen steen jeghens de veynster vande camer daer zy zaten - ondertussen de voornoemde Snep comemnde met eenen canne biers ende een van zyn dochterkens commende oock te duere in zeer jammerlicke roupende ende zegghende: **De smet wil myn moeder dootsteken**

ende daer naer de zelve ghelachnooten – heeft hy die spreekte ghehoort den voornoemde Jacques Vlamynck zeer lude roupen opde huusvrouwe vande zelve Snepere,

Ghy hoere, ghy croigne, ghy prie, spaensche hoere, papen hoere

ende diversche andere injurieuze propoosten
ende vut zynen hoofd ghezien den voornoemde Vlamynck anvallende de voornoemde Sneys
huusvrouw - twelck ghezien byden zelve Snep -
alzo hy meende te gaene ter hulpe van huusvrouw - heeft continuerende inne zulcke
injurieuze propoosten) eene halfve pycke ofte sprynckstock daer mede hy diversche slaghen
gheslegghen heeft ende gherocht de huusvrouw van de voornoemde Snepere op hare
schouderen ende elders daer hy ze conste gheraeken -
aldus continuerende in groot debvoier om de zelve Snep ende zyn huusvrouw te greiven ofte
tlevens te nemen - zoot de deposant dochter - ni hadde gheweest dat hy die spreekt met zyne
complicen en hadden belet - naderhant de zake wat ghestilt ende de voorneemde Vlamynck
vertrocken zynde - is Snep voornoemde ghecommen in de camer daer zy tamen zaten en
heeft hy Snep ghetoocht zyn been dat zeer bebloet ende gheswollen was - zeggghende den
zelven Snep dat hy dat zelve hadde ghecregen vande voornoemde Vlamynck ende dat he
mtzelve zoo zeer deirde dat hy qualick conste gaen
ende niets breedters wetende, sluit zynen depositie
toorconde zyn hanttecken present als boven ten daghe, jare ende namen voorseit.

Onder stont een marcq - stont gheschreven Izenbaert marcilles.

Gheleyn vande Clyte eertyden shepene der stede van Poperynghe -
oudt lvij jaeren ofte daer ontrent -
drapier van zynen stile -
oorconde gheeedt, gheexamnieert, verclaert op eedt dat alzo ove zekeren corten tyt hem den
justen dach ut memorie -
hy met Jacques vande Bilcque - zynde ten Hooghen Zwynlande ten huuze van Jan de Snep -
aldaer oock was Gheleyn Huzeel
ende alzo hy die spreekt met den voornoemde Bilcque den zelve Huzeel vermanende dat
hy zoude Jacques Vlamynck zeggghen
dat hy de zwaricheyt tusschen hem ende Jan de Snep ofte zyn huusvrouw
zoude zien neder te legghen
ende datter moghte breeder quaet af comen
zeyde hy Gheleyn Useel dat den zelve Vlamynck daer naer niet hooren en wilde
want hy wil hem gaen doen opschryffen
ende zeyde voorts Snep moet dat
ofte dierghelicke propoosten
ende niet breedters wetende - sluit zyn depositie
toorconde zyn hanttecken ghedaen den xxix july 1606 - present Jan Brant ende Christiaen
Bollaerd - ghetuughen der over gheroepen ende ghebeden.

Onder stont een ahnttecken by welck hanttecken stong ghescheven F-Gheleyn vande Clyte

Aldus ghehoord ende gheexamineert by myn onderschreven notaris in presentie als boven -
my toorconde ende gheteekent Ellueul notaris publicque

Compareert voor my openbaer notaris present de naerghenomde getuughen **Daneel de Weerd** -
meulenaere van zynen stile -
oudt xxx jaeren ofte daerontrent -
verclaert op zynen eedt den heescher over zekeren tyt -
hem den dach vut memorien en zyn huusvrouw des avonts ontrent den ix heuren
ende verlangte waer zyn huusvrouw mochte blyven die gegangen war om te melcken

ende commende hy affirmant buuten –
heeft ghehoord dat Jaques Vlamynck zeer lude riep ende tierde op Jan de Snepere
ende zyne huusvrauwe –
op welcke hy riep **Spaanse hoere** –
tzelve te diversche tyden verhaelende
ende riep hy Vlamynck op de zelve Snep dat hy

hannen was
ende dierghelycke confusien ende niet breedters wetende – sluit zyn depositie – toorconde zyn
handteecken – present de ghetuughen hier onder ghenoomt – onde stond een handteecken
ende daerby den name Daneel de Werdt

*Ook Josyne huusvrouw van Daneel de Werd werd door de noatris ondervraagd en kon
alleen maar bevestigen wat er reeds geweest was.
Verdere stukken van dit proces vond ik niet.*

7 augustus 1608 – 't Weddinckstick aan de Casselstraat - SAP 395 - Renten

Cornelis Laywyck heeft ghecocht **jeghens Janneken de dochter van Jacob van Hondschoote** filius Mathys ende jeghens **Jaques de Bergh** - haeren bystaenden vooghd - met consente van burghmeesters ende schepenen deser stede van Poperynghe - een efvelicke losrente van drie ponden parisis sjaers - de pennynck xvj - voor de somme van vier ponden grooten vlaemsch - wanof tvoorschreven Janneken ende de voorseide haeren bystanden vooghd hemlieden ghekent hebben vernoucht ende vande voornoemde Cornelis Lauwyck ten vullen betaelt - midts doende de lossynghen ter costumen – vallende jaerlicx den vij ougst - teerste jaer xvjc neghene ende alzoo voorts van jaere te jaere totter lossynghe vande zelve rente - diemen zal moghen doen teenen payemente ende met ghlede van permissie - daerinne verbyndende de helft van onderhalf ghemet preter thien roeden zaylant - ligghende ghemeene met de doghtere van Jan Wecsteen ghenaeemt **tWeddynckstick** inden Schoudemonthouck - streckende zuut ende noort - metten noorthende inde weddynghe - tzuudhende Jooris de Corte - de westzyde langhest de Casselstraete - ende doostzyde Andries de Backere - de voorschreven partie van ghoede zuuver ende onbelast - ghereserveert sheeren grondrente - te weten in vier schele parisis ssaers - dat belovende te garranderen - inninghe naer coustume - Actum den vij augusti 1608 - present Guillaume de Vos - Clays Babelaere - Nicolays vander Doene - Andries Rebaut ende Jan Bollaert - schepenen

Naar vrede met Holland? Cronycke van Vlaenderen

*Ondertussen werd er door de Paus bemiddeld om vrede te verkrijgen tussen Spanje en Frankrijk. Binnen dit kader sprak men ook over een vrede tussen de Zuidelijke Spaanse Nederlanden en de Noordelijke Provinciën.
In de 'Cronicke van Vlaenderen' van Wydts, schrijft men:
Dese onderhandeling was weder een bequaeme gelegentheydt tot den voorslag van vrede of wapenstant in onse Nederlanden.*

Laet on hier byvoegen het groot ongedult der ghehoorsaeme Nederlanders in den Oorlog, de welcke alstijdt klaegden, en wel met groote redens, dat hunne landen door soo bloedighe, treurige en langdeurighe togten en strooperyen t'eenemael waeren uytgeput, en wanneer men een vermidnering had van vreeus voor den vyandt, dat sy moesten gedoogen, niet tegenstaende hunne onopgengelijcke stattinghen en mandtgelden, dat hunne landen, steden en huysen met geen midner vreetheydt van de oproeders en muytelingen van des aerthertogs volk selfs wierden gestroopt, gerooft en verdorven. Oversulcx seggende dat het te dugten soude wesen, dat hunne bewoonders sulcke onheylen niet langer konnende verdragen, ofte de landen soudén verlaeten als een wilderdernis, ofte op't vorobeeldt van de afghevalle sig in algemeynen opstant stellen, ten waer nu de hope van eenen vrede hun van soodanighe gedagten ontmaekte, wanneer sy hooren, dat den koning Philips den III, soo wel als de aertshertogen even groote begeirte hadden tot een bemiddeling.

De hoop op vrede was aanwezig.

7 oktober 1606 – Octrooi voor de accijnzen

Albert ende Isabel Clara Eugenia – infante van Spagnien –
by der gratie godts eertshertoghen van Oostenryck, ... etc...
Allen den genen die dese jeghenwordighe sullen sien, slauyt
Wy hebben ontanghen d'oitmoeidghe supplicatie vande bailliu, borgmeesters, schepenen ende inwoonderen van Poperinghe, inhoudende dat zy op den iiije dach der maent v&an augusto xvjc ende drye van ons verworfven hebben opene briefven van continuatie van zeker octroy nopende ende assysen breeder vermelt in t'voorschreven octroy – omme met de penninghen daerof incommende te betalen ende vervallen de jaerlicksche cheynsen ende renten loopende van oude tyden ten laste vande voorseide stede, metgaders t'onderhouden haerlieder schipvaert, sluysen, overdraeghen ende schrpen ende andersints – mits betaelende jaerlicx t'onsen proffyte voir recognoissance van selven octroy in handen van onsen ontfangher general van westvlaenderen de somme van hondert ponden artrois ende gelycke somme ten porffyte vande abt van Ste. Bertins, heere temporeel der voorseide stede van Poperinghe, ende alsoo de voorseide brieven ghe-expireert zyn in augusto lestleden ende dat de selve redenen nu alsoo seer syn militerende als oint te voeren, hebben de supplianten oitmoedelyck gebeden dat ons wilde gelieven hemlieden te verleenē nieuwe briefven van coninuatie voir den tydt ende termyn van ses jaeren – alles op de conditien ende last breedern begrepen in tvoorseide octroy, soo eest dat wy de saecken voroseide overgemerkt, ende aenschouw nemende op de groote lasten ende beswaerenissen van de voirseide supplianten hebben den selven geconsenteert ende geoctroyeert, consenteren ende octroyeren vuyt onse sonderlinghe gratie mits desen dat zy noch sullen moghen continueren het heffen ende lichten van de imposten ende assysen gementionneert in t'voirseide octroy, voir eenen andere ntydt ende termyn van drie naestcommende jaeren – alles up de conditien – lasten ende restrictien begrepen zoo in ons voorgaende octroy, als in d'acte van die van onse finantien vader date vande xxvijde april xvc neghen en tneghentigh daerop gevolght, ontbieden daeromme ende bevelen onsen seer lieven ende getgrouwen – die hooft presidenten ende luyden van onsen secreten ende grooten raeden, die van onsen raede in Vlaenderen ende alle andere onse rechteren, justicierē ende officieren dien dit aengaen sal, dat zy de voirnoemde supplianten van dese onse jeghenwordighe gratie ende continuatie van octroy voir de ntydt op de conditien, inder manieren boven verhaelt, doen, laeten ende ghedooghen rustelyck, vredelyck ende volcommelyck ghenieten ende ghebruycken, sonder hen te doen ofte laeten gheschieden eenigh hinder, letsel oft moeyenisse ter contrariē, want osn alsoo ghelieft,
Des toirconden hebben wy onsen grooten zeghel hier aen doen hanghen,

Ghegheven in onse stadt van Brussel, den sevensten dach der maent octobirs in t'jaer ons heeren duysent zes hondert ende zes

Op den ploy stat bvy de ertshergohen in heuren raede onderteeckent d'Enghien met paraphe
Op de ploy staet nogh, ces lettres suivant qu'il est mandé par icelles sont registré a la chambre des comptes des archidux à Lille au registre des chaetres y tenu – commenchant au mois de janvier xvjc et huit – folio iiijxx xjx et suivant, et y intherinees – selon leur forme et teneur du consenté de messeigneurs les president et gens desdicte comptes – le xxde de novembre xvjc et huit

Moy present de novembre xvjc et huit, moy present et estoit signé F. Meulaes avec paraphe

14 oktober 1606 – Hop plakkaat -

Het Derde Boeck.
DEN X. TYTEL.
Kaackende de Hoppe/ &c.
HET I. CAPITTEL.

Vande Hoppe. 14. Octob. 1606.

LS o o haere Hoocheden zijn gheinformeert vande groote quantiteyt van Hoppen ghewassen inde Landen van haere ghehoorsaemheyt, is uytgaende uyt deser Stadt van Brussele te waeghen naer Namen, Luyck, Maestricht, ende voorts naer Coeulen, ende andere Neutrale plaetsen van waer de selve worden ghe-transporteert naer de Rebelle Provincien, sonder daer van eenich recht te betaelen ghelijck de selve schuldich zijn, achtervolghende die Placcaeten in andere Steden ende plaetsen van Herwaerts overe gheobserveert, begherende daer inne te bewaeren hunne gherechticheden, ende daer op voortaan sekeren reghel ende ordre te stellen. Te meer ghemerct dat den teghenwoordighen pacht van het recht van Licenten opde voorsz. Hoppen die uytghevoert worden lanckx het West-quartier van Vlaenderen, mitsgaders lanckx de Riuier van Antwerpen, Sas van Ghent ende Camerijck, naer de Coninckrijcken van Vranckrijcke, Enghelant, ende naer de voorsz. Rebelle Provincien is ghereguleert tot seker quantiteyt ende precisen tijt, hebben by advise van die van hare Finantien, gheordonneert ende ordonneren wel expresselijck by desen aen alle Coopliden, Facteurs ende Voerluyden die eenighe Hoppen sullen willen wechvoeren te waeter oft te Lande naer de voorsz. quartieren van Luyck, Coeulen, Duytslandt ende andere Neutrale plaetsen lanckx de voorsz. Stadt van

Naemen, sullen ghehouden ende schuldich zijn inde voorsz. Stadt van Naemen, Dieft, Leeuwe oft op de Cassaye van Hanuyt te betaelen aenden ghenen die daer toe ghecommitteert sal worden, vyf-en-twintich stuyvers van elck hondert pondt Hoppen, ende dat boven de ordinairse Thollen daer toe staende ende behoorende op pene van te verbeuren de selve Hoppen, Peerden, waghene ende karren, voor den ghenen diemen culpabel sal bevinden van eenich bedroch oft veruwich ghedaen te hebbene in't verclaren van het voorsz. recht ende het precis ghewichte vande selve Hoppen, van welcke onse teghenwoordighe ordinantie ende reglement vercondinghe ghedaen sal worden by affixie ter plaetsen daer dat behooren sal, by den Collecteur hier toe te committeren ende sijne assistenten ten eynde niemant daer af ignorancie en pretendere. Ordonnerende haere voorsz. Hoochede aende Magistraeten ende Officiere der voorsz. Stead ende Dorpen respectie daer de voorsz. Hoppen sullen passeren te waeter ende te lande ende alle andere des behooren sal, hun desen volghende te reguleren, sonder eenich hinder oft belet, maer ter contrarien in't opbeuren ende ontfangen van t'voorsz. recht van vyf-en-twintich stuyvers op elck hondert Hoppen, doen alle behulpsaemheyt ende assistencie des verloecht zijnde. Ghedaen tot Brussele den xiv. dach Octobris, anno seskhienhondert sesse. Gheteeckent *Albers. Charles Philippes de Croy, N. de Montmorency, B. de Robiano, ende P. Stercke.*

30 oktober 1606 – Van Bambeke - Renten

Ander erfvenesse ten voorschreven daeghe gehalmpt ten proffytte vander steede naer tbewys vande contracte hier naer int langhe ghementioneert

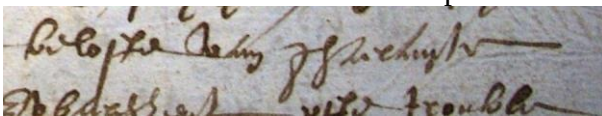
Alsoo den eerzaeme **Olivier Thibault** als machtich by pertinente procuratie over **Antheunis van Bambeeke** zijnen schoonbroeder hem vyndende toeghesproken van burchmeesters ende schepenen der stede van Poperynghe

Omme op hem te recouvreren inde voornoemde qualiteyt zulckx als den voorseyde Bambeeke, jonckman, zijn zelfs ende vut voorsdien de voorseyde stede zoude moghen toecommen ende competeren van de yssuwe van alle zijn goedynghen als gheweest zynde cuerbroeder der voorseyde stede ende naederhandt dannof vervremt deur zyne langduergehe absentie - houdende zijn domicilie in Duitslant aldaer zyn trafycke ende coopmanshandel doende

Dus heeft den voornoemde Thibault als procureur ende agent over den voorseyde Bambeeke blyckende hyde zelve procuratie ghepasseert voor burchmeesters ende schepenen vande republycke van Brunswyck in Duitschlant in date van den derden septembre 1597 – hier ghesien, vut crachte van welcke procuratie heeft den voorseyde Thibault met de voorseyde Bambeeke verzocht te hebben dien aenghaende eenich quitschel ende moderatie vanden heesch over de redemptie vande zelve issuwe by collega vander wet gheheescht, dies volghende hebben die van tcollege met de voorseyde Thibault ter presentie van hemlyeden tesorier der zelve steeede vereenst ende met elckanderen veraccordeert inder manieren naervolghende, te weten, tot afleg vanden recht van yssuwe over den voorseyde Bambeeke heeft hij Thibault ghecedeert, ghetransporteert ten proffytte vander stede inde handen van den zelve tesorier de twee deelen van dryen van een verbrande erfve met ghelicke inde materyaelen wesende zuuwer gront ende onbelast,

ghestaen ende gheleghen **opde oude mart neffens de groote steenbrugghe**, streckende vander mart achterwaert tot inde Schipvaert – van noorden jeghens derfve competeert den voorseyde Thibault, causa uxoris, hem aenghedeelt naer toverlijden van Pauwels Serjansssone, wesende de helft vande twee vercochte deelen waer vooren den voorseyde Thibault zal blijven in zijn gheheel omme ten laste vanden voorseyde Bambeeke ende Henderyck Serjansssone wien een derde competeert, te recouvreren vergheldynghe ofte recompense, van alzooveele als zijn contingent bedraecht, blyvende alleene hier exclus tderde vander voorseyde erfve ghedestruweert de voorseyde twee deelen, in redemptie van de voorseyde Yssuwe, de somme van twee hondert pont parisis boven xx ponden parisis voor byden zelve Thibault ghegheven ter tafel, int contreaction ende accorderen, zoo vortgracius redenen vande voorseyde yssuwe alle twelck hij Thibault zal moghen vercommen opden voorseyde Bambeeke wien de yssuwe gherackt, boven tvoorgaende heeft oock de voorseyde Thibault de stede quitghescholden, zoo hij doet by desen tghonne hij pretendeerde te heffen ten laste van deer steeede over diverssche voorgaende jaeren cheyns vande voorseyde erfve totten dach van heden,

dien volghens omme de stede wel ende ghetrauwelick te bewaeren, heeft den voorseyde Thibault ghecompareert in schepenecamer deser stede opden xxxk octobris 1606 alwaer hij zoo over hem zelve als over Antheunis van Bambeeke zijnen zwagher hem ontuut ende onterft van de twee voorseyde deelen ende daer inne gheerft **Pieter vande Peereboome** als tesorier vander voorseyde stede, de zelve erfvenesse accepterende naer alle solempniteyten ter presentie van burchmeesters ende schepenen in vierschaere op den xx octobris 1606 met

belofte **van ghaelyte**

In cas van eeneghe opcommende zwaericheyt ofte trouble die de stede deese anneghaende zoude moghen opcommen

13 november 1606 – Gift van Cauweraet en Moreels aan de kerk - Halmen – SAP 366

Ten halmdaeghe den xiiij november 1606

Guillaumes Cauweraet ende Jacquemyncken Moreels zijn wettelicke huysvrouwe hebben by pure ghewillighe ende volontaire donnatie ghecedeert ende ghetransporteert in handen van **Jan Fobert, Adriaen Makeblyde, Jan Wyts ende Gheleyn Diedeman**, als hebbende d'administratie ende handelynghe vande goedynghe vander kerck van Ste. Bertens vanden jaere 1606 deese cessie ende transpoort accepterende ten proffytte vande voorseyde kerck te weeten, vier lynnē ofte daer omtrent liggheende neffens ander zaylant inden Lyssenthouck inden Brabant van zuuden tzelft van Maycken Muelenaers, van oosten Jan Huyghe, van westen François Lebbe, zuuver goet ende onbelast met bespreeke ende conditie dat de voorseyde donateurs zullen behouden den incomen ende bladt van dien hemlyder leven daeghe lanck, ende naer t'overlijden zal de kerck daeraff ghenieten de jouissance ter eeuwichēyt zonder enich eyghen recht vande aeldynghe ende naercommers te moghen doen Aldus wettelick ghepasseert daer ende daete voorschreven.

14 novembris 1606 – Gevecht op de markt – Processen SAP 118

Informatie preparatoire ghehoord ten verzoucke van **Charles de La Forge** ende ten laste van **Jan Ameel**, cnape van **Joos Bortier** opden 14de novembris 1606

Jan de Marte, oudt xxv jaren ofte daerontent ende **Jacques Houcke**, oudt 24 jaren ofte daerontrent, beede geeedt, ghevraecht ende gheeamineert, zegghen ende affmeren by eede, beede met een voyze, dat zy deposanten met den voornoemde Charles de Forge ende Jan de knape van Joos Bortier gheweest hebben ten huuze ende herberghe van **Jan Melis, weerd inde Hoorne**, binnen deze stede opden derden dach vande feeste ende jaermarecte dezer stede, ghezeyt St. Jans feeste daer zy tzamen droncken tot ontrent de neghen heuren inden avont al waer den voornoemde Charles ende Jan de cnape van Joos Bortier voornoemde, different, gheschil ende questie creghen jeghens elkander niet onthouden hebbende waeromme - zegghende te dien dat de zelve Charles ende Jan kyfvende ende woorden van gheschille ende zwaricheyt hebbende te heurs voorseit - vut den zelve huuze ende herberghe ghegaen zyn ende ghecommen zynde opde marct voor de poorte vande zelve huuze - zyn by elckanderen ghecommen, niet connende de deposanten zien of de zelve Jan een snyder in zyne handen hadde ofte niet - midts het zeere duuster was – nemaer hebben de deposanten ghehoort de voornoemde Charles zegghen in waelsche tale - **Je suis blessé** ende is den zelve Jan tzelve hoorende ter stont wech ghelopen, zulcx dat de deposanten niet en twyffelen of den zelve Jan en heeft den voornoemde Charles de zelve wonde gheinfereert, midts daer niemant anders by en was, welke wonde den voornoemde Jan de Marte naderhandt ghezien heeft ten huuze van meester Daneel Verschote, chirurgien, die de zelve ghecureert heeft,

welcke wonde was inde rechteren arm ontrent de schouder die zeer groot was ende dwers deur den arm ghinck
ende op als ghevraecht en weten niet breeder te deposeren sluitende hiermede huerlieden depositie
Onder staen twee handteeken ende daerby de respectieve namen vande voornoemde Marte ende Jacques Houcke

16 november 1606 – Eis van Pironelle - Processen - SAP 118

Heesch omme **Pironelle de huusvrauwe van Jan de Snepere**,
heescherege in materie van injurien,
den bailliu vuter naeme van de heere mede ghevoucht
ten delicten, jeghens ende ten laste van **Jacob Vlaemynck**, verweerder,
dienden voor ulieden myne heeren burghmeesters ende schepenen der stede
van Poperynghe

J

Alvooren is warachtich dat zoo by de gheestelicke als werelikcke rechten
een yghelicke verbooden es
anderen te injurieren, impudentelick blammeren
smytende ofte slaen in eeniche manieren ofte doende ter contrarien,
behoirde daer naer van ghepuniert te zyne
ende es schuldich naer recht reparatie ende beterynghe te doene
naer de enormiteyt vande zaeke

ij

In desen te pondereren synde als dat by de injurieuse woorden,
meer persoonen ghe-injureert zyn dan de ghe-injuiereerde
ende dat by het profereren vande zelve injurien
een gheduerighe viandschap, twist ende differentie rysen can tuschen vrienden ende maghen
- inghelicken oick (dat het archste es)
tusschen de heeschereghe ende haeren man
(die andersins ende tot nu toe tzamen payselick gheleeft hebben)
in onpayse ende tweedracht te leven.

ijj

Tzelve ghepresupponeert ende omme te betooghen dat de verweerder
de heeschereghe grootelicx misdaen heeft,
de zelve secht in faicte, dat den verweerder opden xijde july laestleden inden avent ontrent
den neghen hueren

thaeren huuse ghecommen groote stebanse maekende
ende gheroopen jeghens de heescheghe,
hooghe ende overluit ten anhoiren van veele ghelaeghenooten,

**ghy hoere, ghy croigne ende prie, ghy spaensche ende papen hoere ende
duvelsche**

ende ander hooghe ongheschichte propooosten,
die hier vut eerbaerheyt verzweghen zyn

iiij

Tenderende by al tzelve hy verweerder
eenen eeuweghen haet ende tweedracht te maecken
tusschen de heeschereghe ende haeren man,
zoo wel clarellick blyckende zal in de informatie preparatoire hier mee gheemployeert
ande welcke de heeschereghe haer prefereert vut corthede.

v

Ende omme de juge van alle tvoorschreven wel te informeren,
zal zijne ulieden believen de voorseide informatie te overzien
ende lecture daer
van te nemen alwaer hy zal ghenouch ghetughenesse hebben van enoomiteyt vande zaecke
ende injurien byden verweerderde heescherghe anne gheseit.
midswelcken de heeschereghe nemende conclusie,
tendeert ten fyne ,
dat den verweerder by ulieden heeren sententie diffinitieve ende over recht,
gheordonneert ende ghecondemneert zal worden
teenen competente daeghe te commen ende compareren alhier in ghebannen ende openbare
vierschaere
in zynen lynghewaet tusschen twee sheeren dienaeren
met een onghebrande tortse,
latende de zelve ten oirboore vanden heylighen sacramente,
ende aldaer ter presentie van de heeschereghe ende haeren man dyncket hemlieden goet –
op beede zyn knien
vande injurien de heeschereghe anne gheseit,
verghevenesse te bidden,
verclaerende hooghe ende over luut, den zelve anzech hem leet te zyne -
ende dat hy de zelve injurien haer heescherghe ten onghelicke anne gheseit heeft, ende zal
toedien verbueren voor de kercke van Ste. Bertin
vichtich ponden parisis ende ghelicke vichtich ponden parisis van de ghemeen en armen deser
stede metgaeders dat hy ghecondempneert wert anden bailiu
inden naeme vande heere,
inde boete van thien ponden parisis, emmers vuterlick in alzulcke honorable ende proffytable
amende als den juge bevynden zal te behoiren.
vuterlick copie - biedende recolleent
vande preuve ist noot ende heeschende costen
ghedient met employ den xvjde novembris 1606 copie par Ellieul

Voor burghemeester ende schepenen der stede van Poperynghe
Jacques Vlamynck zoo hy betrocken es verweerder jeghens de huusvrouwe van Jan de Snep
heescherghe den bailiu
als heere mede ghevoucht –
ghezien hebbende den heesche zynen laste ghemaect -
zecht dat hy inde vormen ende manieren zoo hy betrocken es –
gheconveniirt es -
midts hy onder de heerlicheyde van de Zwynlande jeghens den heere te recht ghedacht
es om de zake hem met quade causen opgheleyt ende danaf hy zelve ghenootzaect zal zyn te
claghen in tyden ende wylen daert behooren zal
presenterende vande zelve latispenderende preuve
midswelcken heeft tot oorlof van ulieden ende costen
ghedient den ix maerty 1607
copie par Winnebroot

10 december 1606 – Beesten op de rapier - SAP118 - Nr. 1 - nummer3

Informatie preparatoire genomen bij mij notaris ondergetekend ende dat ten versoucke van
Jacobus Pannekouck

geschiedt den x december 1606

Anthonis Baert, keurbroeder de stede van Poperinge ende knaep van de officiers van de ackerschaede, oudt lxxvj jaeren ofte daerontrent
met **Joos de Houthouwer** inde selve qualiteyt - oudt ontrent xlvij jaeren
verclaersden tsaemen onder solemnelen eedt ten desen fine ghedaen
dat syliedder tsaemen inden qualiteyt als voeren ten versoucke vanden producent den ix der selver maent december
ontrent **d'oude brickhovens** op seker **rapier** byden producent in pachte beseten
ende alsoo gesien te hebben dat sekere beesten het geheel rapier
omgeworpen vuyt ende affgegeten hebben
sonder anderssins dat deponenten zouden weten te verclaersden wat ende wiens beesten tselve soude moghen gedaen hebben
dan dat die beschaedicheyt naer haerliedder eedt wel bedraecht iij pond de roede
boven haerliedder respectives salaris elcks tot xij schele parisis
maeckende tsamen xxiiij schele parisis
verclaerende int stick noch winner noch verlieser te syn
hebbende onder de minute elcs eenen syn gewoonelyck marck ende hanteecken ghestelt

Maycken, weduwe Marien Noppe, oudt over de l - 50 - jaeren - geproduceert ende geedt als de voergaende orconden
verclaert dat sy, deponente, als woonende inden Edewaerthouck
gesien heeft dat de beesten van **Passchier de Mersman** hebben geheel affgeten het rapier ofte raepblock vanden producent ende dt die voerlede weke,
seggende voer redene haerder wetentheyt dat Jacus Pannekoeck die beesten vande voerschreven Passchier
vuyt het selve raepblock heeft gejaecht in aenschou van haer deponente ende anders ofte voorder
et habbita lectura persistit et subsigant sirograp hosobito

Cathline Vandevuuze, jongedochter - oudt xxj jaeren - geproduceert ende geedt als de voergaende orconde
verclaerst dat sou deponente commende met Maycken Noppe voergaende deponente vanden watermoelen ende alsoo opwaert gaende om hout te vergaeren
gesien te hebben dat den producent die beesten van Passchier de Mersman heeft gejaecht vuyt syn raepblock ende alsoo gehoort te hebben
dat die selve beesten eht geheel raepblock hadden affgeten ende bedorven
verclaersende voer redene haerder wetentheyt dat sy deponente gehoort heeft dat den producent groote woerden hadde
dys aengaende jegens die huysvrouw vande voernoemde Passchier de Mersman,
hier met eyndende haere depositie welcke haer voergelesen synde heeft byde selve gepersisteert
ende over sulcx onder die selve haer hanteecken gestelt
present Anthonis Baert ende Joos de Houthouwer ten desen versocht.

Alles welck dus verclaerst ende gedeposeert te fyne ick **Laureys du Bliou**, notaris apostolicq ende byden hooghen raedt haerliedder hoogcheden gheadmitteert onder myn hanteecken notarieel hier gestelt confirmere

Gasthuis – Papin – Bouw van de kapel en gasthuis -

De bouwcampagne van 1606-1611

Het begin van de 17de eeuw wordt gekenmerkt door een opvallende bouwactiviteit. Opdedrinck beweert dat in 1588 de kapel van de zusters in de vlammen opging, maar in de archieven is hierover niets te vinden. De brand wordt maar geattesteerd in de gasthuisrekening van 1606, als Christiaen Trioen betaald wordt 'over het rummen van 't grues ut de capelle'. Nochtans blijkt het leven zijn gewone gang te zijn gegaan en functioneerde het hospitaal en de *Beyaert* zonder onderbreking. De brand van de kapel had alleszins niet de *Beyaert* mee in de vlammen genomen.

Er wordt van de gelegenheid gebruik gemaakt het klooster uit te bouwen. In 1606 wordt het tegeldak boven de refter, gastenkamer en keuken hersteld, een trap gebouwd en deuren gestoken tussen de keuken en de refter. In 1607 werd een nieuwe kapel gebouwd, voorzien van een volledig nieuw houten kap en wordt het torentje voorzien van een weerhaan. In 1608 wordt de binnenafwerking van de kapel onder handen genomen. Naast het witten van de muren worden er tweeduizend vloertegels gelegd (voor het deel van het koor) en een *makelaere* gemaakt aan de poort van het gasthuis. Er worden 76 pilaren in hout gedraaid die het koor moeten afsluiten, die voorzien van een poort en een ijzeren traliewerk, het H. Sacrament moesten afschermen. Boven het hoofdaltaar stak een venster in brandglas, twee andere brandglasvensters keken uit op de straatkant. Het koor was voorzien van deuren. De kapel had een toegang tot de bidkamer van de zusters, waartussen zich een deur bevond ook voorzien van vijf gedraaide pilaren. In de kapel werd een kruisweg van twaalf statien geschilderd. In 1610 werd een nieuw portaal getimmerd aan de ingang van de kapel en werden nieuwe banken vervaardigd voor zowel binnen als buiten het koor. De zusters konden nu binnen het koor de dienst volgen terwijl de zieken en passanten dit in de kapel zelf moesten volgen. Vanuit het dormitorium, de slaapzaal van de zusters, kwam een venster uit op de kapel, zodat een zieke zuster die zich niet in de kapel kon begeven, van daaruit de dienst kon volgen.

Dat deel werd evenwel pas in 1611 afgewerkt. Er werd een oratorium gemaakt voor de religieuzen van het Gasthuis. Dit was het doksaal waar later ook het orgel werd geplaatst, voorzien van een balustrade, ondersteund door 33 pilaartjes en versierd met vijf koppen. Een trap gaf toegang tot deze enkel voor de zusters toegankelijke gebedsruimte (die ook via hun klooster toegankelijk was), en was ook voorzien van een *makelaere*. Ook het *contoir* (sacristie) werd herbouwd, voorzien van een haard en een buffettafel. Dit *contoir* had 5 vensters versierd met bladeren en tralies.

Het Gasthuis had ook de beschikking over een eigen bakkeuken (oven) die door de brandmeesters in 1612 werd geïnspecteerd op zijn brandveiligheid.

Op het feest van de apostelen Judas en Simon van het jaar 1608 werd de kapel feestelijk ingewijd. Pas in 1610 werd de kapel voorzien van een nieuwe *schelle*.

Al deze kosten werden gedragen door de gasthuismeesters en niet door de zusters.

De Gasthuisrekening van 1606 -

Maar we keren terug naar het Gasthuis te Poperinge – naar de rekening van het jaar 1606. Het gasthuis is financieel beter aan het worden. We tellen 28 ‘staende’renten en 29 erfelijke ‘losrenten’. En er zijn 36 landpachten en daar gaan we even verder op in want dan weten we beter waar hun gronden en pachten liggen. We sommen daarom deze pachten op.

*En het begint met **Jan Sobert** over den pacht van een half ghemet ende 28 roeden lants metten oosthen op de Meessenstraete het westhen de kercke van St. Jans, t’ghevallen jaer te baemesse 1606 8ste van 9den – 7 pond parisis*

*Ontfaen van **Willem de Rijcke** over den pacht vande helft van 28 roeden lants ghemeen met den disch van St. Bertens op **de Couter**, de westzijde den Geere, tot 4 pond ende 4 schellingen, verachttert twee jaeren, ghevallen te baemesse 1606 8° van 9 de – 8 ponden*

*Ontfaen van **Jacques Callebout** over den pacht van 17 roeden lants onder zijn huus int Ghervelghat tot 4 pond over twee jaeren ghevallen te baemesse 1606 laetste van 20 jaeren – 9 pond*

*Ontfaen van **Jan de Clerck** over Augustijn de Baerdemaekere, over den pacht van 17 roeden lants onder zijn huusinghe int Ghervelghat over drie jaeren laetste ghevallen te baemesse 1606 8° van 9° compt tsamen tot 10 pond*

*Ontfaen van **Ghelein van Elstlande** over den pacht van 24 roeden lants ligghende metten noorthende op de ghervelghatstraete verlopen twe jaeren, laetste ghevallen te baemesse 1606 2° van 9° -- 3 pond 12 schellingen*

*Ontfaen van **Jan Berkeloet** over den pacht van 44 roeden lants onder zijn huus inde Ghasthuusstraete een jaer ghevallen te laetsten 1606 laetste van swyntersde somme van – 6 pond*

*En verder komen **Jan Wils** over den pacht van 13 roeden lants onder zijn huus in de Ghasthuusstraete,*

***Pieter Spetebroot** over een jaer lantspacht van 24 roeden lants onder zyn huus inde Ghasthuusstraete*

***Willem van Beuren** over den pacht van 12 roeden lants streckende up de Hontstraete,*

***Jan Moenaert** over de pacht van drye parceelkens lants streckende up de noortstraete*

***Maerten Berghs** over 2 jaer pacht vande helft van 17 roeden lants onder haer huus tot , **de weduwe van Pieter de Schottere**, over den pacht van 10 roeden lants streckende metten noorthen up d’elsenbrugghestraete*

***Mailliaert Verschave** over den pacht van een vierendeel lants mersch, ligghende inden Oosthouck metten oosthen an flanck van de kercke van Sint Jans*

***Jan Vande Berghe** over drie jaere pacht van anderhalf ghemet lants inden Haghebaerthouck streckende metten noorthen up d’Iperstraete.*

***Jan de Mey** over een jaer lantspacht van een ghemet lants inden Haeghebaertshouck metten oostzijde an tlant vande kercke van onse vrouwen*

***Jan de Bert** over een jaer lanthuere van drie vieren 20 roeden lants inden Haeghebaerthouck*

***Fran de Haene** doude,, over twee jaeren lantspacht van een half ghemet lants ligghende inden Haeghebaerthouck, doostzijde d’ende Bellestraete*

Antheune del Hille over den pacht van **t'cleene ghasthuusghoet** groot 22 ghemet ofte daer ontrent tot 6 pond 10 schellingen 't ghemet, compt over de baemesse 1606, met de verachtertheyt van 207 schellingen ende es 6° van achten, t'samen – 394 pond

Het klein Gasthuisgoed lag in de Helhoek.

Jaspar Huyghe ende **Anthone Le Haevne** over den pacht van vijf roeden lants inden Hellehouck tot 8 pond 10 schellingen, compt over de ---- 24 pond

Omaryn Craeye in reste van zijn huere vande **'t groote Ghasthuusghoet** van Baemesse 16-honderd en twee – 12 pond

Het groot gasthuisgoed lag onder de heerlijkheid van het Westzwijnland en bevatte 53 gemeten zaailand.

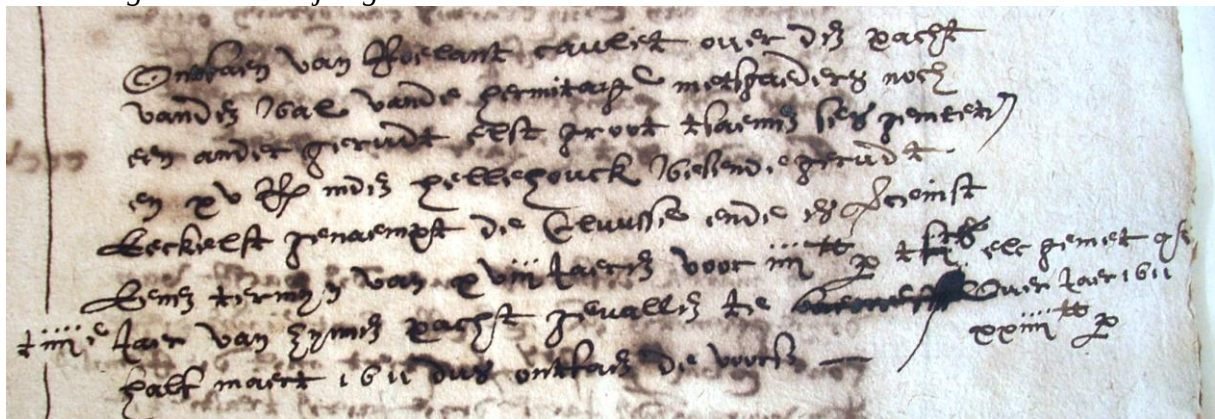
Christaen de Weert over den pacht an 54 ghemet lants ofte daerontrent tot 4 pond 10 schellingen tghemet,

Pieter Charlet over den pacht van vier ghemeten en half inde Hipshouck tot 31 pond

Charel Vulsteke over den pacht van de wal **vande hermitage** van 2 jaeren ghevallen te Baesmesse 1606

De hermitage & kluis

We willen hier heel even stilstaan bij deze hermitage. In de rekening van het jaar 1611 vinden we de volgende omschrijving:

Ontfaen van **Roelant Caulet** over den pacht vanden wal vande **Hermitage** mitsgaders noch een ander grondt, est groot tsaem zes ghemeten en 15 roeden inden **Hellehouck** wesende gereedt eeckelst genaempt **de cluisse** ende verheurt eenen termijn van 18 jaeren voor 3 pond parisis 't jaer - van zynen pacht gevallen te half maert 1611 dus ontfangen de voorschreven.

Er stond dus in de Helhoek – waar heel wat grond van het Gasthuis lag en welke bossen men ook wel de Gasthuisbossen noemde, een hermitage met een wal omheen en met een kluis erin.

Opdedrinck schrijft in zijn boekje over het Gasthuis het volgende naar aanleiding van de vermelding van deze hermitage in de rekening van 1672:

De 'ermitage' waarvan hoger sprake was, wordt in de rekening aangewezen als zijnde een hofstede. De 'ermytage' was eertijds een kasteel door een rijken heer bewoond. Op zekeren dag vertrok die heer uit Poperinghe, zich begevende op een verre reis. Intussen schonk hij zijn woonstede met derzelver inkomsten, tot bij zijn terugkomst, aan de religieusen van 't Hospitaal. Nooit meer zag men de reiziger weer en zo is 't Gasthus in bezit van die edele gift gebleven. Zulks vertelt de volkslegende langs de kanten van den Helhouck waar de ermytage gelegen was.

En we gaan verder met de pachten uit 1606:

Robert Gailliart over den pacht van een ghemet ende 24 roeden zaeylant ligghende inden Eeckhouck tot 9 pond tjaers

Jacques del Herre ende **Jan de Vuellere** over voorgaende pacht van tvoornoemde ghemet **Mahieu de Turck** over den pacht van 9 ghemet lants inden Hamhouck in drie parceelen , mits verachterheyt van 36 pond

Ontfaen van **de religeusen van de ghashuuse** over een jaer pacht van drie parcheelen lants groot 14 ghemeten en half inden **Hamhouck** ghevallen te baemesse...

Ontfaen vande selve religieusen over d'erfve die paelt langhs het werckhuus van de ghashuuse,

Eloy Morel over den pacht van 3 ghemeten 3 vueren 15 roeden lants ghelegghen in drie parceelen inden Hamhouck; item drie vueren in sijn hofstede tot 32 pond

Guillaeume Canweraen over den pacht van vijf ghemeten 31 roeden lants inden Hamhouck

Marrus Desmarets over een jaer lantspacht van drie ghemeten 42 roeden lants inden

Pezelhouck tot 14 pond 't jaers

Jacques Beghin over den pacht an anderhalf ghemet lants inden Peselhouck, metten zuythende in de schipvaert ende noch een ghemet 46 roeden metten noorthende op tlant vande heere, tot 18 pond 10 schellingen 't jaers.

Jan Bergnart over den pacht van twee ghemet lants ofte daeromtrent, ghelegghen in de Helle, tverloop van drie jaeren tot 6 pond tjaers

En daarmee hebben we al heel wat gronden van het gsthuis kunnen benoemen.

We tellen in de rekening van 1606 ook 20 uitbetalingen aan personen die voor 'schaemel kinderen' zorgen. Dat lijkt misschien wel vee maar de betalingen zijn per drie maand zodat er slechts sprake is van een vijftal kinderen die bij mensen of familie gesteld zijn en waarvoor de gasthuismeesters tussen komen.

Zo krijgt OliverCardinael een som uitbetaald 'over d'alimentatie ende houdenesse van 't kynde van Jan Rouquier den tyt van drye maenden... '

Jan Dobbeler krijgt zijn 'alimentatie voor de houdenesse an het sympelen kynde van Adriaen de Wagemakere 4 maal uitbetaald voor elkens 3 maanden.

En Laurens Vermote houdt de simpel dochteren van Mailliaert de Roode gedurende dit jaar. Marie Desmarets houdt het kind van Jan Rabotse.

En we vinden ook de volgende vermelding:

Item betaelt de weduwe van Jan de Vey ter cause van de bystandt die zij doet een schaemel crancke brauwe met een seer quaet been ghenoept Myncken ligghende in thuusken in 't susterhuus ten advenante van 30 schellingen de weke twelck ghedeurt heeft vanden 20ste augustus tot den 14 novembris inclus doende 13 weken ende 63 billietten van de gasthuusmeester – en dit voor een totale somme van 19 pond 11 schellingen.

En de herstellingen aan het gasthuis lopen ook door. Zo zegt Toussaint du Loo het 'tegheldack boven de ghashencamere, keuckene ende riftere ghevisiteert ende gerepareert' heeft voor 12 pond parisis.

Er werden '1500 abeelen bert omme den solder boven den riftere te legghen aangekocht. Joos Van Cayseele legte dan 'den soldere boven den riftere, de berden ende solderboom geschaeft ende ghemaecte te hebben een steeghere (trap) ende twee deuren om boven de keuckene ende riftere te ghaen' en dat alles voor 87 pond 10 schellingen.

Pieter Van Cayseele wordt betaald over het steken van een spanne op de cappe van de Ghashuuse.

Er werd ook verder gewerkt aan de pachthoeven:

En Pieter Haezebaert stroydeckere over 3 daeghueren en half gevrochte te hebben op de schuere van de ghashuuse ten pachte door Pieter Charlot woont, mits leverynghe van wissen ende banderoen, 't samen 8 pond.

Dat een gasthuis heel wat hout verstookte blijkt uit deze rekening. We tellen 8 posten van hout. En het begint met de aankoop van 3000 fagoten, dan nog eens 3000 en dan nog eens 2000.

Fagoten zijn rijshout takkenbossen, dus eerder bundels dun hout. Fasselen zijn ook takkenbossen maar van dikker hout gemaakt.

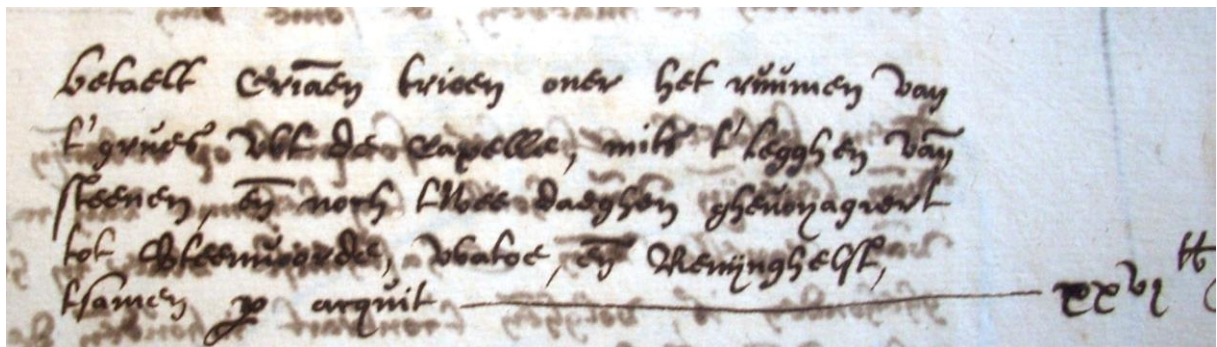
We één keer 500 fasselen, een keer 100 dan nog eens 550 en dan nog eens 1440.

En dan staan er nog eens 5000 ryshout bundels vermeld.

Al bij al een hele stapel hout, zodat het niet eigenaardig is dat men ook een post vind waarbij Trioen betaald wordt om al dat hout te stapelen.

En men begon ook met de ravage die de gasthuiskapel opgelopen had, te herstellen.

Christiaen Trioen werd betaald 'over het rummen van 't grues ut de cappelle mits 't leghen van de steenen en noch twee daegen gehvoyageert tot Steenvorode, Watou ende Reninghelst – samen 26 pond.

betaelt Christiaen Trioen over het rummen van
t'grues ut de capelle, mits t'legghen van
steen, en noch twee daeghen gehvoyageert
tot Steenvorode, Watou ende Reninghelst,
samen 26 pond.